

**Mihai-Alexandru Stanciu
Mariana Mitra-Niță**

Elemente de drept penal

pentru uzul studenților

Cuprins

Cursul nr. 1. Noțiuni introductive privind dreptul penal	1
Cursul nr. 2. Elemente particulare în studiul dreptului penal	7
Cursul nr. 3. Aplicarea legii penale în timp și în spațiu	17
Cursul nr. 4. Infracțiunea.....	27
Cursul nr. 5. Condițiile preexistente ale infracțiunii, conținutul constitutiv și formele infracțiunii.....	51
Cursul nr. 6. Pluralitatea de infractori și răspunderea penală	67
Cursul nr. 7. Sancțiunile de drept penal și reabilitarea	81
Cursul nr. 8. Infracțiuni contra persoanei (I)	97
Cursul nr. 9. Infracțiuni contra persoanei (II).....	121
Cursul nr. 10. Infracțiuni contra patrimoniului.....	143
Cursul nr. 11. Infracțiuni contra autorității	163
Cursul nr. 12. Infracțiuni contra înfăptuirii justiției	175
Cursul nr. 13. Infracțiuni de corupție și de serviciu	195
Cursul nr. 14. Infracțiuni de fals.....	213
Bibliografie.....	225

Cursul nr. 1

Noțiuni introductive privind dreptul penal

Planul cursului

1. Definiția și caracteristicile dreptului penal
2. Obiectul, scopul și subramurile dreptului penal
3. Funcțiile, necesitatea și locul dreptului penal în sistemul dreptului din România
4. Apariția și evoluția dreptului penal

1. Definiția și caracteristicile dreptului penal

Definiție

Dreptul penal constituie o ramură a dreptului public din România și este format din totalitatea normelor juridice care reglementează ce fapte constituie infracțiuni, condițiile de tragere la răspundere penală ale persoanelor care le săvârșesc, sancțiunile și alte măsuri ce urmează a fi aplicate de către instanțele judecătorești persoanelor fizice sau juridice care le-au săvârșit, în scopul apărării celor mai importante valori sociale ale statului de drept¹.

Caracteristicile dreptului penal

Din definiția expusă se desprind elementele definitorii ale acestei ramuri de drept, și anume:

1. termenul *drept penal* cunoaște două accepțiuni²:
 - ramură a sistemului de drept, ce cuprinde totalitatea normelor juridice cu același obiect de reglementare;
 - știința dreptului penal, ce cuprinde totalitatea ideilor și concepțiilor despre dreptul penal ca disciplină de studiu;
2. dreptul penal este o ramură de drept autonomă în raport cu celelalte ramuri de drept;
3. normele dreptului penal stabilesc expres faptele ce constituie infracțiuni, condițiile de tragere la răspundere penală a persoanelor care le săvârșesc, precum și sancțiunile aplicabile;

¹ M. Mitra Radu, *Drept penal, partea generală*, Caiet de seminar, ed. a II-a revăzută și adăugită, Ed. Pro Universitaria, București, 2011, p. 9.

² Al. Boroi, Gh. Nistoreanu, *Drept penal – partea generală*, ed. a 4-a, Ed. All Beck, București, 2004, p. 2; C-tin Bulai, *Drept penal român – partea generală*, vol. I, Casa de Editură și Presă „ȘANSA” S.R.L., București, 1992, p. 7.

4. dreptul penal are ca scop apărarea valorilor sociale;
5. dreptul penal operează cu instituții specifice: infracțiunea, răspunderea penală și sancțiunile;
6. dreptul penal este o ramură de drept public¹, deoarece întotdeauna unul dintre subiectele raportului juridic de drept penal este statul aflat pe o poziție dominantă, fiind cel care realizează tragerea la răspundere penală a infractorilor și aplicarea sancțiunilor. În același timp, valorile sociale apărute de dreptul penal sunt de interes public;
7. dreptul penal are un caracter subsidiar², în sensul că intervine atunci când protecția valorilor sociale apărute nu poate fi realizată prin intermediul altor norme, astfel că recurgerea la mecanismul penal de protecție este inevitabilă, constituind unicul mijloc de protecție când alte ramuri de drept se dovedesc ineficiente (*ultima ratio*).

2. Obiectul, scopul și subramurile dreptului penal

Obiectul dreptului penal îl reprezintă relațiile de apărare socială ce iau naștere între membrii societății în scopul apărării valorilor sociale, precum și a relațiilor sociale ce se dezvoltă în jurul acestor valori.

În cadrul acestor relații, membrii societății au îndatorirea de a nu vătăma prin faptele lor valorile sociale³, împrejurare în care se asigură existența normală a societății, ducând la existența unor raporturi de cooperare.

În situația în care nu se respectă aceste norme, raporturile de cooperare se transformă în raporturi de conflict între stat, pe de o parte, și cei care nu respectă ordinea de drept impusă, pe de altă parte.

Astfel, cele două tipuri de raporturi reprezintă obiectul dreptului penal.

Relațiile de apărare socială amintite au o existență obiectivă, anterioară încălcării legii, fie sub forma unor *relații de cooperare*, fie sub forma unor *relații de conflict* ce apar după încălcarea legii. Prin urmare, inițial, normele dreptului penal ne arată ceea ce ne este interzis să facem, prin reglementarea acestor abateri ca infracțiuni, și numai după încălcarea lor intervine latura represivă a dreptului penal.

Scopul dreptului penal constă în apărarea statului împotriva infracțiunilor, a persoanei, cu toate drepturile și libertățile acesteia, a proprietății, precum și a ordinii de drept. Așadar, scopul dreptului penal este de a apăra societatea în ansamblul său și pe membrii acesteia în particular, împotriva tuturor faptelor antisociale ce cad sub incidența legii penale.

¹ V. Dongoroz, *Drept Penal*, vol. I, București, 1939, p. 27; Il. Pascu, V. Drăghici, *Drept penal. Parte Generală*, p. 8;

² Fl. Streteanu, *Drept penal – partea generală*, vol. I, Ed. Rosetti, București, 2003, p. 27.

³ Ghe. Nistoreanu, Al. Boroi, *Drept penal - partea generală*, Ed. All Beck, București, 2002, p. 4; Al. Boroi, Gh. Nistoreanu, op. cit., p. 3.

Cursul nr. 2

Elemente particulare în studiul dreptului penal

Planul cursului

1. Prezentarea generală a principiilor care guvernează dreptul penal
2. Definiția și prezentarea izvoarelor de drept penal
3. Definiția, tipurile și analiza raporturilor juridice de drept penal
4. Definiția legii penale, categorii de legi penale
5. Definirea interpretării legii penale, forme și modalități de interpretare, rezultatul și limitele interpretării.

1. Prezentarea generală a principiilor care guvernează dreptul penal

1.1. Principiul legalității

◆ nu este un principiu specific exclusiv dreptului penal, ci acesta privește întregul sistem de drept; este principiul conform căruia elaborarea și aplicarea dreptului trebuie să aibă loc numai în temeiul legii. Statul de drept presupune ca toți cetățenii, toate organele statului, precum și orice altă persoană fizică sau juridică să se supună numai legii¹;

◆ principiul legalității presupune ca legiuitorul, în opera sa legislativă, să **respecte toate procedurile legale**, să țină seama de voința socială, să permită pluralismul politic;

◆ **prima** abordare concretă a principiului legalității o găsim în opera lui Cesare Beccaria „Dei delitti e delle pene” (1764) și a fost **format pentru prima oară expressis verbis** în 1789, în timpul Revoluției franceze, fiind apoi reafirmat în 1948, în „Declarația Universală a Drepturilor Omului”;

◆ acesta constituie **o garanție a libertății persoanei împotriva abuzurilor**, astfel că legea penală se aplică numai pentru faptele prevăzute de aceasta;

◆ acest principiu a fost **încălcat flagrant** între anii 1948 - 1956, când exista instituția analogiei;

◆ acesta este **consacrat expres** în actualul Cod penal în **art. 1** și **2**, fiind completat de **art. 4**, dar și în Constituția României, care prevede că „Parlamentul României reglementează prin lege organică infracțiunile, pedepsele și regimul

¹ M. Mitra Radu, Drept penal, Partea generală, Caiet de seminar, ed. a II-a revăzută și adăugită, Ed. Pro Universitaria, București, 2011, p. 26.

executării acestora”, acest principiu fiind prezent în toate Codurile penale românești;

◆ de asemenea, el își găsește aplicarea în toate **instituțiile dreptului penal**, astfel:

- ✓ *nullum crimen sine lege* (instituția infracțiunii);
- ✓ *nulla poena sine lege* (instituția sancțiunii);
- ✓ *nullum iudicium sine lege* (orice judecată să se facă în conformitate cu legea);

◆ respectându-se acest principiu, **nu va fi trasă la răspundere penală** persoana care nu a săvârșit o infracțiune și, totodată, **nu va fi trasă la răspundere penală** o persoană care a săvârșit o faptă ce nu era considerată la acea vreme infracțiune; tot astfel, infractorului nu i se va aplica o sancțiune care nu era prevăzută de lege pentru fapta comisă;

◆ principiul legalității are patru aspecte¹:

1 – *nullum crimen sine lege scripta* (legea penală are un caracter scris);

2 – *nullum crimen sine lege certa* (fapta interzisă să fie clar explicată);

3 – *nullum crimen sine lege praevia* (interzicerea faptei să fi existat înaintea comiterii infracțiunii). Acest principiu este consacrat expres în art. 15 alin. (2) din Constituție: „legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale și contravenționale mai favorabile”.

4 – *nullum crimen sine lege stricta* (neaplicarea legii penale prin analogie).

1.2. Principiul egalității în fața legii penale

◆ este un **principiu general al dreptului** ce presupune că persoanele aflate în situații similare au aceleași drepturi și obligații;

◆ este nu numai un **principiu de bază în dreptul penal**, dar și un **principiu constituțional** prevăzut în art. 16 din Constituția României – „cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări”²;

◆ a fost înscris pentru prima dată în *Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului* (1789);

◆ el subliniază **egalitatea tuturor cetățenilor în fața legii penale**, indiferent de vârstă, sex, rasă, culoare, apartenență politică etc.;

◆ acesta **nu este prevăzut** în mod **expres** de Codul penal, dar **se deduce** din întreaga legislație penală;

◆ nerespectarea acestui principiu poate conduce la săvârșirea unor infracțiuni precum **abuzul în serviciu**, prevăzut de art. 297 C.pen.;

◆ egalitatea în fața legii îmbracă două aspecte:

- egalitatea privind modul de **elaborare** a legii;
- egalitatea privind modul de **aplicare** a acesteia, fără nicio discriminare.

¹ M.A. Hotca, Dicționar de drept penal, Ed. Editas, București, 2004, p. 316.

² Constituția României revizuită prin Legea nr. 429/2003, publicată în M. Of. nr. 767 din 31 octombrie 2003.